ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥੂਲ ਪ੍ਰਾਣਾਤੀਪਾਤ ਵਿਰਮਣ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ ਫਰਮਾਏ ਹਨ ਜੋ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। (1) ਬੰਧ (ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਬੰਨਣਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋਵੇ।) (2) ਬੱਧ-(ਅਜਿਹਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਰਕ ਅੰਗ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਪਹੁੰਚੇ। (3) ਛਵੀਛੇਦ-ਗੁੱਸੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਂਕ ਲਈ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਅੰਗ ਕੱਟ ਦੇਣਾ। (4) ਅਤੀਭਾਰ-ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਭਾਰ ਚੁਕਾਣਾਂ। (5) ਭਕਤ ਪਾਨ ਵਿਯਵਛੇਦ (ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਦਾਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਕਰਮ-ਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਦੇਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਕਟੌਤੀ

ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸੋਚਨਾ ਕਿ "ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਸਦਾ ਫਲ ਕੁਝ ਮਿਲੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।'

(4) ਪਰਪਾਸ਼ੰਡ—ਪਾਸ਼ੰਡ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੂਸਰੇ ਮੱਤਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

(5) ਪਰਪਾਸ਼ੰਡ ਸੰਸਤਵ—ਸ਼ੰਸਤਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜੇਹਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਰਖਣਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੋਵੇ।

ਉਪਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1. ਬੰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੱਨਕੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੱਨ ਕੇ ਰਖਣਾ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਸ਼ਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬੰਧ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। (1) ਅਨਰਥ ਬੰਧ (2) ਅਰਥ ਬੰਧ। ਅਰਥ ਬੰਧ ਤੋ ਭਾਵ ਕਰੋਧ, ਗੁੱਸੇ ਆਦਿ ਕਾਰਣ ਕੀਤਾ ਭੈੜਾ ਵਰਤਾਓ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।(1) ਸ਼ਾਪੇਕਸ਼, (2) ਨਿਰਪੇਕਸ਼।

ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਜਿਸ ਡਰ ਤੋਂ ਜਲਦ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਾਪੇਕਸ਼ ਹੈ। ਪਰ ਭੈ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਜਿਸ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਉਹ ਨਿਰਪੇਕਸ਼ ਬੰਧ ਹੈ। (2) ਅਨਰਥ ਬੰਧ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਿੰਸਾ ਹੈ ਜੋ ਅੱਠਵੇਂ ਵਰਤ ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣਾ, ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਤਨਖਾਹ ਨਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨਾ ।45।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥੂਲ ਮਰਿਸ਼ਾ ਵਾਅਦ ਵਿਰਮਣ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ । (1) ਸਹਿਸਾ-ਅਵਿਖਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਕਿਸੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ । (2) ਰਹਸੋ ਅਵਿਖਿਆਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ । (3) ਸਵਦਾਰ ਮੰਤਰਭੇਦ—ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ । (4) ਮਰਿਸ਼ਾਦੋਸ਼—ਗਲਤ ਸਲਾਹ ਦੇਨਾ। (5) ਕੂਟਲੇਖ ਕਰਨਾ—ਜਾਲ੍ਹੀ ਦਸਤਾਵੇਜ ਬਨਾਉਣਾ ।46।

ਪਾਠ ਨੰ. 46 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

2. ਇਥੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਉਪਾਸਕ (ਸ਼੍ਰਾਵਕ) ਨੂੰ ਸਥੂਲ, ਭਾਵ ਮੋਟਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸੂਖਮ ਝੂਠ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਥੂਲ ਝੂਠ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ।

(1) ਕਨਿਆਲੀਕ—ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਕੁੜੀ ਦੀ ਉਮਰ, ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਰੰਗ ਰੂਪ ਸੰਬੰਧੀ ਝੂਠ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਦਸਣਾ ।

(2) ਗਵਾਲਿਕ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਆਖਣਾ ਜਾਂ ਝੂਠ ਆਖਣਾ। ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਗਲਤ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੱਸਣਾ । ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲ ਪਸ਼ੂ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਬਾਰੇ ਝੂਠ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ।

(3) ਭੂਮੀਲਿਕ : ਜਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਖੇਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ।

(4) ਨਿਆਸਾਪਹਾਰ : ਗਹਿਣੇ ਰੱਖੀ ਚੀਜ ਨੂੰ ਹੜਪ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧਨ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ।

(5) ਕੂਟਸ਼ਾਖਸ਼ : ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣਾ ।

(6) ਸੰਧੀ ਕਰਨ : ਸਾਜਿਸ਼ ਕਰਨਾ ।

(1) ਸ਼ਹਿਸਾ ਅਵਿਖਿਆਨ : ਸਹਿਸਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ । ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ । सहसाऽभवक्खाणे त्ति सहसा अनालो-

च्याभ्याख्यानम् असद्धोषाध्याक्षेपण सहसाभ्याख्यानं, यथा चोरस्तवमि इत्यादि एतस्य चातिचारत्वं सहसाकारेणैब, न तीव्रसंक्लेशेन भणनादिति।

ਭਾਵ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਚੋਰ ਹੈਂ। ਆਦਿ ਇਹ ਗਲ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਭੈੜੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨਾਚਾਰ (ਵਰਤ ਦਾ ਟੁਟਨਾ) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਰਹਿਸਅਵਿਖਿਆਨ : ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (1) ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨਾ। (2) ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਕੇ ਉਸਤੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਆਖ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਲੋਕ ਚੋਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਅਤਿਚਾਰ ਉਥੇ ਤੱਕ ਹੈ ਜਦ ਮਨ ਵਿਚ ਭੈੜੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਭੈੜੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਇਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਵੀ ਅਨਾਚਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। रहसाअब्भक्खाणे त्ति रहः एकान्तस्तेन हेतु ना अभ्याख्यानं रहोऽभ्याख्यानम् एतदुक्तं भवति रहसि मन्त्रयमाणानां वक्ति एते हीदं चेदंच राजापकारादि मन्त्रयन्तीति एतस्य चातिचारत्वमना भोगभणनात एकांतमात्रापाधि चच पुर्वस्माद्धिशेषः अथवा सम्भाव्यमानेर्धिभणनादत्तित्रारो न तु भङ्गोऽयमिति।

ਰਹਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਏਕਾਂਤ ਅਤੇ ਉਸੇ ਏਕਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਰਹਿਸੋਵਿਖਿਆਨ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਦੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗਣਨਾ ਅਤਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨਾਲ ਵਰਤ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ।

(3) ਸਵਦਾਰਾ ਮੰਤਰ ਭੇਦ : ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(4) ਮਰਿਸ਼ੋਉਪਦੇਸ਼।—ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਝੂਠੀ ਸਲਾਹ ਜਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ।

(1) ਜਿਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ।

(2) ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਗਲਤ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥੂਲ ਅਦੱਤਾਦਾਨ ਵਿਰਮਣ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ (1) ਸਤੇਨਾ ਹਰਿਤ ਚੋਰ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੀ ਚੀਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ (2) ਤਸਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਚੋਰੀ ਦੇ ਧੰਦੇ ਲਈ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰਨਾ) (3) ਵਿਰੁੱਧਰਾਜਯ ਅਤਿਕ੍ਰਮ—ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੱਦ ਬਿਨਾ ਆਗਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨਾ (4) ਕੂਟ ਤੁਲਾ-ਕੂਟ ਮਾਨ (ਗਲਤ ਤੋਲ ਅਤੇ ਗਲਤ ਮਾਪ)(5) ਤਤਪ੍ਰਤਿ-ਰੂਪਕ ਵਿਵਹਾਰ (ਮਿਲਾਵਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਗਲਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਸਣ ਅਸਲੀ ਨੂੰ ਨਕਲੀ ਅਤੇ ਨਕਲੀ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਆਖਣਾ।47।

---

(3) ਜੋ ਗੱਲ ਬੁਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਹੈ ਸੱਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ ।

ਤੀਸਰਾ ਦੋਸ਼, ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਕੂਟਲੇਖ-ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਝੂਠਾ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ। ਇਹ ਅਤਿਚਾਰ ਤਦ ਹੀ ਹੈ ਜੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਪਾਸਕ ਮੂਰਖਤਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੋਚੇ ਕਿ ਮੈਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲਿਖਣ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕੂਟ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਵਸਤੂ ਸ਼ਾਹਮਣੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਦਾ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਜਾਲ੍ਹੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਮੁਹਰ ਜਾਲ੍ਹੀ ਜਾਂ ਦਸਖਤ ਬਨਾਉਣਾ। ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੰਮ ਅਣਗਹਿਲੀ, ਮੂਰਖਤਾ ਜਾਂ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਤਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਜੇ ਇਹੋ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨਾਚਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠ ਨੰ. 47 ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ।

(1) ਅਦੱਤਾਦਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਿਨਾ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ (ਚੋਰੀ) ਤੋਂ ਹੈ ਇਥੇ ਵੀ ਉਪਾਸਕ ਸਥੂਲ ਚੋਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੂਖਮ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਪ ਫ਼ਰਮਾਏ ਹਨ।

(1) ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ (2) ਵਡਮੁਲੀ ਵਸਤੂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛੇ ਚੁੱਕਣਾ (3) ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦੀ ਜੇਬ ਕੱਟਣਾ ਜਾਂ ਗੰਢ ਕਟਣਾ, ਜਿੰਦਾ ਤੋੜਨਾ, ਡਾਕੇ ਮਾਰਨਾ, ਗਾਂ ਪਸ਼ੂ, ਇਸਤਰੀ ਚੁਰਾਉਣਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਬੇਈਮਾਨੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਦਾਰਾ ਸੰਤੋਸ਼ ਵਰਤ ਦੇ ਪਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ। ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। (1) ਇਤਵਰਿਕ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿਤਾ ਗਮਨ। (ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਈ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰੂਪਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨਾ) (2) ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿਤਾ ਗਮਨ—ਵੇਸ਼ਯਾ, ਕੰਨਿਆ, ਵਿਧਵਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨਾ (3) ਅਨੰਗਕ੍ਰੀੜਾ—ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਭੋਗ (ਪਸ਼ੂ), ਨਪੁੰਸਕ ਆਦਿ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਨਾ। (4) ਪਰ ਵਿਵਾਹ ਕਰਨ (ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਰਾਉਣਾ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਕਰਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਉਕਸਾਨਾ, (5) ਕਾਮਭੋਗ ਤੀਵਰ ਅਭਿਲਾਸ਼—ਕਾਮ ਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਧਾਉਣਾ।48।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਛਾ ਪਰਿਮਾਣ ਨਾਮਕ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ : (1) ਖੇਤਰ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਅਤਿਕ੍ਰਮ ਖੇਤ ਅਤੇ ਘਰ ਸਬੰਧੀ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (2) ਹਿਰਿਨਯ ਸਵਰਣਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮ—ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਧਾਤਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨਾ। (3) ਦਵਿਪਦ ਚਤੁਸ਼ਪਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮ—ਦਾਸ, ਦਾਸੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਸਬੰਧੀ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (4)

ਪਾਠ ਨੰ: 48 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

1. ਇਤਵਰਿਕ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿਤਾ ਗਮਨ—ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ (1) ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਤਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨਾ (2) ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨਾ। ਭਾਵ ਜੋ ਧੰਦਾ ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭੋਗ-ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੇ। ਉਹ ਘਰ ਰਹਿਣ ਕਾਰਣ ਉਂਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਪਤਨੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤਰੀ ਘਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਤਵਰੀਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਆ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ।

(2) ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿਤ ਗਮਨ—ਭਾਵ ਉਹ ਔਰਤ ਜਿਸ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ।

(3) ਕਾਮਭੋਗ ਤੀਵਰਅਭਿਲਾਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਾਮਭੋਗ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਣਾ।

(4) ਕੂਟਲੇਖ ਕਰਨ : ਝੂਠੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ, ਜਾਲ੍ਹੀ ਦਸਖੱਤ ਕਰਨਾ।

ਧਠਧਾਨਯ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ—ਮਣੀ ਮੁਕਤਾ, ਪੰਨਾ, ਅਨਾਜ਼ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (5) ਕੁਪਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ—ਕਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ, ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ ਆਦਿ ਘਰੇਲੂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ।49।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਸ਼ਾਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ (1) ਉਰਧਵ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮ—ਉਰਧਵ ਦਿਸ਼ਾ ਸ਼ਬਧੀ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (2) ਅਧੋਅਦਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮ—ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (3) ਤ੍ਰਿਯਾਗਾਦਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤਿਕ੍ਰਮ: ਤਿਰਛੀ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮਰਿਆਦਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ (4) ਖੇਤਰਵਰਿਧੀ ਵਪਾਰ ਲਈ ਿ. ਸ਼ਚਿਤ ਹੱਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ (5) ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰਧਾਨ—ਦਿਸ਼ਾ ਆਦਿ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਨਾ। 50।

ਪਾਠ ਨੰ. 50 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

ਇਸ ਵਰਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਪਾਸ਼ਕ ਵਿਓਪਾਰ ਲੜਾਈ ਆਦਿ ਨਿਜੀ ਸਵਾਰਥਾਂ, ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਨਿਸਚਿਤ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਫ਼ਰ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਵਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਜਦ ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਉਪਾਸਕ ਇਹ ਵਰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਜੈਨ ਆਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੀ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ ਨੇ ਇਹ ਵਰਤ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਰਤ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆ ਨਾਲ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਨ ਢੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਬੈਲ ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਸ਼ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ।

ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

दिग्व्रतं शिक्षाव्रतानि च यद्यपि पूर्वं नोक्तानि तथापि तत्र तानि द्रष्टव्यानि अतिनारभणनस्यान्यथा निरवकाशता स्यादिहेति कथमन्यथा प्रागुक्तं—'दुवालसविहं सावगधम्म पडिवज्जई सामि' इति कथ वा वक्ष्यति समायिकादीनामित्वरकालात्वेन प्रतिनियतकालकरणीयत्वान्न तदेव तान्य सौ प्रतिपन्नवान दिग्व्रतं न विरतेर भावाद् उचितावसरे तु प्रतिपत्स्यत इति भगवतदातचारवर्जनोपदेशमुपपन्नं यच्चोक्तं द्वादशविधं गृहिधर्मं प्रतिपत्स्य यच्च वक्ष्यति "द्वादशविधं श्रावकधर्मं प्रतिपद्यते तद् यथाकालं तत्करणभ्युपगमादनवद्यभवसेयमिति।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਭੋਗ—ਪਰਿਭੋਗ ਪਰਿਮਾਣ ਵਰਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਇਹ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ (1) ਭੋਜਨ ਨਾਲ (2) ਕੰਮ ਨਾਲ। ਪਹਿਲੇ ਭੋਜਨ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਭੋਗ ਪਰਿ-ਭੋਗ ਪਰਿਮਾਣ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਹਨ।

(1) ਸਚਿਤ ਅਰਜੀਵਾਂ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਖਾਨਾਂ।

(2) ਸਚਿਤ ਪ੍ਰਤਿਵਧਾਹਾਰ ਸਚਿਤ ਨਾਲ ਲਗੀ ਚੀਜ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ।

(3) ਅਪਕਵੋਸ਼ਧੀ ਭਕਸ਼ਣਤਾ—ਕੱਚੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਭਾਵ ਹਰੀ ਸਬਜੀ, ਫਲ, ਸਾਗ ਆਦਿ ਖਾਣਾ।

(4) ਦੁਸ਼ਪਕੋਂਪੀਭਕਸ਼ੁਨਤਾ—ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਬਨਾਸਪਤੀ ਖਾਨਾ।

(5) ਤੁੱਛੋਸ਼ਭੀਪਕਸ਼ੁਨਤਾ— ਕੱਚੀ ਮੂੰਗਫਲੀ ਖਾਣਾ।

ਕਰਮ (ਕੰਮ) ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਭੋਗ ਪਰਿਭੋਗ ਪਰਿਮਾਨ ਵਰਤ ਦੇ 15 ਕਰਮਾਦਾਨ (ਧੰਦੇ) ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

(1) ਅੰਗਾਰ ਕਰਮ ਕੋਲਾ ਬਣਾਕੇ ਵੇਚਣਾ।

(2) ਬਨਕਰਮ—ਹਰੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਕਟਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕ ਾਰਣ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(3) ਸ਼ਾਕਟਿਕ ਕਰਮ—ਗੱਡਾ ਆਦਿ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਨਾ ਕੇ ਵੇਚਨਾ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦੇਣਾ।

(4) ਭਾਟੀ ਕਰਮ—ਰੱਥ ਗੱਡੇ ਆਦਿ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਦੇਣਾ।

(5) ਸਫੋਟਿ ਕਰਮ—ਖਾਨ ਖੋਦਨਾ, ਪੱਥਰ ਤੋੜਨਾ।

ਪਾਠ ਨੰ: 51 ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ।

ਇਸਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਦਿਗਵਰਤ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਵਰਤ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਗਏ ਫਿਰ ਵੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੇਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਗਾ ਅਤੇ ਅਗੇ ਆਖਿਆ ਜਾਨ ਵਾਲਾ 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ।

(6) ਦੰਤ ਵਣਿਜ—ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।

(7) ਲਾਖ ਵਾਣਿਜ—ਲਾਖ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।

(8) ਰਸਵਣਿਜ—ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।

(9) ਵਿਸ਼ ਵਣਿਜ—ਸੋਮਲ ਆਦਿ ਜਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।

(10) ਕੇਸ਼ ਵਣਿਜ—ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।

(11) ਯੰਤਰ ਪੀੜਨ—ਕੋਹਲੂ, ਚੱਕੀ ਆਦਿ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ।

(12) ਨਿਰਲਾਛਣ ਕਰਮ—ਬੈਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੱਸੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ।

(13) ਦਾਵਾਅਗਨੀ ਦਾਪਨ ਕਰਮ— ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲੈਣਾ ।

(14) ਸਰੋਹਰਿਦਤੜਾਗ ਸ਼ੋਸਨ—ਖੂਹ, ਤਲਾਓ, ਝੀਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲੈਣਾ ।

(15) ਅਸਤੀ ਜਨਪੋਸ਼ਨ—ਵੇਸ਼ਿਆ ਆਦਿ ਚਾ ਰਿਤਰਹੀਨ ਔਰਤਾਂ ਜਾਂ ਸਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤੇ ਬਿਲੀਆਂ ਆਦਿ ਹਿੰਸਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਰਖਣ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ।52।

ਇਹ ਆਖਣਾ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇਗਾ ਕਿ ਸਮਾਇਕ ਆਦਿ ਵਰਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਯਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਹ ਵਰਤ ਆਨੰਦ ਨੇ ਉਸ-ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬੇਧਿਆਨ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਆਨੰਦ ਨੇ ਦਿਸ਼ਾਵਰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇਗਾ । ਇਸ ਲਈ ਅਤਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਰੂਰੀ ਦੇਣਾ ਸਮਝਿਆ । ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਗਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ 12 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦੇ 12 ਵਰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਵੇ । ਇਸ ਉਸ ਸਮੇ ਵਰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਸੰਗਤੀ ਨਹੀਂ । ਭਾਵ ਆਨੰਦ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਪੁਛੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਵਰਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ।

(2) ਮਨ ਲਵੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ 100 ਯੋਜਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ 10 ਯੋਜਨ

ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਦਸ ਯੋਜਨ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵਧਨ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ 100 ਯੋਜਨ ਵਾਲੀ ਹੱਦ ਵਿਚੋਂ 10 ਯੋਜਨ ਘਟ ਕਰ ਦਿਤੇ ਇਹ ਖੇਤਰ ਵਿਰਧੀ ਹੈ।

1. ਸਇ ਅੰਤਰਦ੍ਧਾਤਿ ਦਾ ਅਰਥ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। स्मृत्य तर्धा—स्मृत्यन्तर्धानं स्मृतिभ्रंशः किम या व्रतं गृहीतं शतमर्यादाया पच्चा शन्मर्यदिया वा इत्येमव स्मरणे योजनशत मर्यादायामपि पंचाशत मति क्रामोऽयमक्तिनारोऽद्सेय इति ५।

ਅਰਥਾਤ ਵਰਤ ਦੀ ਵਰਿਆਦਾ ਭੁਲ ਜਾਨਾ। ਮੈਂ 100 ਯੋਜਨ ਦੀ ਹਦ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈਜਾਂ 50 ਯੋਜਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੁਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੋਸ ਲਗਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਹੱਦ 100 ਯੋਜਨ ਦੀ ਥਾਂ 50 ਯੋਜਨ ਹੋਵੇ।

2. ਸਚਿਤ ਆਹਾਰ ਵਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ 'सचित्तहारे' त्ति संचेतनाहार पृथिव्यप्कायवनस्पतिकाय जीव शरीरिणां सचेतनानामभ्यवहरणमित्यर्थः अयं चतिचारः कृतसचित्तहार-प्रत्याख्यानस्य कृततत्परिमाणस्य वाऽनाभोगा दिना प्रत्याख्यातं सचेतनं भक्षयतस्तद्वा प्रतित्यातिक्रमादौ वर्त्तमानस्य।

3. ਸਚਿਤਪੜਿਬੱਧਾਹਾਰੇ—ਇਸਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ ਖਾਣਾ ਜੋ ਸਚਿਤ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। सचित्त पडिवद्धाहारे त्ति सचित्तोवृक्षादौ प्रतिवद्धस्य गुन्दादेरभ्यवहरणम् अथवा सचित्ते—अस्थिके प्रतिवृद्ध यत्पक्वमचेतनं खर्जु फलादि तस्य सास्थिकस्य कटाह मचेतनं भक्षयिष्यामीतरत्परिहरिष्यामि इति भावनया मुखे क्षेपणमिति, एतस्य चातित्चारत्व व्रतसापेक्षत्वादिति। ਸਚਿਤ ਪੜਿਹਾਰੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਲਗੀ ਗੂੰਦ, ਅੰਬ, ਖਜੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਗਠਲੀ ਸਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁੱਦਾ ਰਸ ਆਦਿ ਬਾਹਰਲਾ ਭਾਗ ਅਚਿੱਤ। ਇਹ ਅਤਿਚਾਰ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਚਿੱਤ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

4. ਅਪਕਔਸ਼ਧੀ ਭਕਸ਼ਣਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੱਚਾ ਫੱਲ, ਕੱਚੇ ਛੋਲੇ ਆਦਿ ਹੈ ਔਸ਼ਧੀ ਦੀ ਥਾਂ ਔਦਨ ਪਾਠ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੱਧ ਪੱਕਾ ਜਾਂ ਕੱਚਾ ਚਾਵਲ ਖਾਣਾ।

5. ਦੁਸ਼ਪਕਔਸ਼ਧੀਭਕਸ਼ਣਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪਕਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੰਰਥ ਦੰਡ ਵਿਰਮਣ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਤਿਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

1. ਕਦੰਰਯ : ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨਾ।

2. ਕੌਤਕੁਚਯ-ਨਕਲੀਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨਾ।

3 ਮੋਖਰਯ—ਝੂਠੀ ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ।

4. ਸੰਯੁਕਤਾਧਿਕਰਣ—ਹਥਿਆਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹਿੰਸਕ ਸਾਧਨ ਇਕਠੇ ਕਰਨਾ।

5 ਉਪਭੋਗ ਪਰਿਭੋਗ ਅਤਿਰੇਕ—ਨਿਤ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਰਖਣਾ।52।

ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਜਾਨਕੇ ਕੱਚੀ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜ਼ਅਤਿਚਾਰ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦੇ ਖਾਣ ਪਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ ਅਸਾਵਧਾਨੀ ਜਾਂ ਗਫਲਤ ਕਾਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲਘੰਣ ਅਤਿਚਾਰ ਹੈ ਪਰ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਉਲੰਘਣ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਰਤ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਰਾਤਰੀ ਭੋਜਨ ਮਧ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਸ੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਾਠ ਨੰ: 52 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

1. 15 ਕਰਮਾਦਾਨਾ ਵਾਰੇ ਅਚਾਰੀਆ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਲੋਕ 98-113 ਤਕ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸਰ, ਹਰਦ, ਅਤੇ ਤੜਾਂਗ ਦੇ ਭੇਦ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸਰ ਅਜਿਹੀ ਝੀਲ ਜੋ ਆਖਣੇ ਆਪ ਫੈਲ ਜਾਵੇ।

ਹਰਦ ਨੰਦ ਦਾ ਉਹ ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ।

ਤੜਾਂਗ ਬਨਾਉਟੀ ਝੀਲ।

2. ਅਸਿਯਤੀਜਨ ਪੋਸ਼ਨਤਾ—ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਲਈ ਵੇਸ਼ਯਾ ਵਿਰਤੀ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਕੁੱਤੇ, ਬਿੱਲੀਆਂ ਪਾਲਣਾ। ਇਸ ਅਤਿਚਾਰ ਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਗ ਦਸਾਂਗ ਵਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਤਾ ਜਨ-ਪੋ਷ਣਤਾ-ਅਸਤੀਜਨਸ੍ਯਪੋ਷ਣ ਤਦ੍ਦਟਿਕੋਪ ਜੀਵਾਨਾਰ੍ਥ ਯਤ੍ਤਤਥਾ ਏਵਮਨ੍ਯ-

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰਮਣਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਦਾ ਸਮਾਇਕ ਵਰਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਮਨੋਦੁਸ਼ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ। (मनोदुष्प्रणिधानं) ਮੰਨ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾਂ।

(2) ਵਚੋਦੁਸ਼ਪਣਿਧਾਨ (वचोदुष्प्राणिधान) ਬਚਨ ਦੀ ਕੁਵਰਤੋਂ।

(3) ਕਾਇਆਦੁਸ਼ਪ੍ਰਣਿਧਾਨ (कायादुष्प्राणिधानं) ਸਰੀਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।

(4) ਸਮਾਇਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰਖਣਾ ਜਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ।

(5) ਸਮਾਇਕ ਕਰਨ (अनवस्थित समायिक करण) ਸਮਾਇਕ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨਾ।53।

दीप क्रूरकर्मकारिण: प्राणिन: तेषा पोषणमसती जनपोषण मेवेति। (उपासक दशांग सूत्र बृति) असई पोसणय त्ति दास्य: पोषणं तभ्दाटी ग्रहणाय अनेन न कुक्वट मार्जारदि क्षुद्रजीव पोषणमप्याक्षिप्तं दृश्य-मिति (भगवती सूत्रवृति)।

ਪਾਠ ਨੰ 53 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

सामाइयस्स (ਸਮਾਇਯਸ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ समाइयस्स—त्ति समो राग-द्वेष वियुक्तो या सर्वभुतान्यात्मवत्मवपश्यति तस्य आय: प्रति-क्षण मपूर्वापुर्वज्ञानदर्शनचारित्रपर्याणां निरूपमसुखहेतुभुतानामध: कृत-चिन्तामणि कल्पद्रुमोपमानां लाभ: समाय: स प्रयोजनम स्यानुष्ठानस्यति सामायिकं तस्य—सावद्ययोगनिषेधरूपस्य, निरवद्ययोग प्रतिसेवन स्वभावस्य।

ਟੀਕਾਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸਮਾਇਕ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਰਾਹੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਮਤਾ ਆਵੇ ਜੋ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਕਾਰਣ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਘੁਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਘੁਮਨਾ ਹੀ ਸਮਾਇਕ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਅਨੰਤ ਗਿਆਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸੁਖ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਮਾਇਕ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ, ਚਾਰਿਤੱਰ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਨੀ ਦੀ ਸਮਾਇਕ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੀ ਸਮਾਇਕ ਘਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਮਹੂਰਤ (48 ਮਿੰਟ) ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. ਸਮਾਇਕ ਵਰਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਗਲਾਂ ਕਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਸੋਚਨਾ, ਰਾਗ ਤੇ ਦਵੇਸ਼ ਹੀ ਇਸੇ ਦੇ ਅਤਿਚਾਰ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ ਮਨ ਦੇ 10 ਦੋਸ਼ ਹੋਰ ਹਨ।

(1) ਅਵਿਵੇਕ (अविवेक)—ਵਿਵੇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(2) ਯਸ਼ੋਵਾਂਛਾ (यशोवांछा)—ਇੱਜਤ ਜਾਂ ਜੱਸ਼ ਖਟਣ ਲਈ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(3) ਲਾਭਵਾਂਛਾ (लाभवांछा)—ਲਾਭ ਲਈ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(4) ਗਰੂਭ (गर्व)—ਅੰਹਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(5) ਭੈ (भय)—ਡਰ ਕਾਰਣ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(6) ਨਿਦਾਨ (निदान)—ਕਾਮ ਭੋਗ ਜਾਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(7) ਸੰਸ਼ਯ (संशय)—ਸਮਾਇਕ ਦੇ ਚੰਗੇ ਫਲ ਵਾਰੇ ਸ਼ਕ ਕਰਨਾ।

(8) ਰੋਸ਼ (रोष)—ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਕਰੋਧ, ਮਾਨ ਧੋਖਾ ਜਾਂ ਲੋਭ ਕਰਨਾ।

(9) ਅਵਿਨੈ (अविनय)—ਵਿਨੈ ਰਹਿਤ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨਾ।

(10) ਅਬਹੁਮਾਨ (अबहुमान)—ਸਮਾਇਕ ਨੂੰ ਫਜੂਲ ਵਗਾਰ ਸਮਝਕੇ ਕਰਨਾ।

ਬਚਨ ਦੇ 10 ਦੋਸ਼ ਹੋਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਕੁਵਚਨ (कुवचन) ਭੈੜੇ ਵਾਕ ਬੋਲਨਾ। (2) ਸਹਸਾਕਾਰ (सहसाकार) ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਬੋਲਣਾ। (3) ਸਵਛੰਦ (स्वच्छन्द) ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀਆਂ ਗਾਨਾ। (4) ਸੰਖੇਪ (संक्षिप्त) ਸਮਾਇਕ ਦਾ ਪਾਠ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਅਧੂਰਾ ਪੜ੍ਹਨਾ। (5) ਕਲਹ (कलह) ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਨਾ। (6) ਵਿਕੱਥਾ (विकथा) ਰਾਜ ਕਥਾ, ਦੇਸ਼ ਕਥਾ, ਇਸਤਰੀ ਕਥਾ, ਭੋਜਨ ਕਥਾ ਕਰਨਾ। (7) ਹਾਸਯ (हास्य) ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਹਾਸਾ, ਮਜਾਕ ਜਾਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਨਾ। (8) ਅਸ਼ੁੱਧ (अशुद्ध)—ਸਮਾਇਕ ਦਾ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪੜਨਾ। (9) ਨਿਰਪੇਕਸ਼ਾ (निरपेक्षा)—ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਬੋਲਨਾ। (10) ਮਮਨ (ममण) ਸਾਫ ਨਾ ਬੋਲਕੇ ਗੁਣਾ-ਗੁਣਾਕੇ ਬੋਲਣਾ।

ਕਾਇਆ ਦੇ 12 ਦੋਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ।

(1) ਕੁਆਸ਼ਨ (कुआसन)—ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਗਲਤ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠਨਾ, ਸੌਣਾ, ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਬੈਠਣਾ ।

(2) ਚਲਆਸਨ (चलासन)—ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਸਥਿਰ ਹੋਕੇ ਨਾਂ ਬੈਠਨਾ, ਥਾਂ ਬਦਲਣਾ ।

(3) ਚਲਦਰਿਸ਼ਟੀ (चलदृष्टि)—ਫਜ਼ੂਲ ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਂਕਨਾਂ ।

(4) ਸਾਵਦ ਯ (सावद्य) ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ।

(5) ਆਲੰਬਨ (आलंवन)—ਕੰਧ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠਨਾ ਜਾਂ ਖੜੇ ਹੋਨਾ ।

(6) ਆਕੁੰਚਨ (आकुंचन प्रसारण)—ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਹੱਥ ਪੈਰ ਫੈਲਾ ਕੇ ਬੈਠਨਾ ।

(7) ਆਲਸ (आलस)—ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਆਲਸੀ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨਾਂ ।

(8) ਮੋਟਨ (मोटन)—ਹਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਮਟਕਾਉਣਾ ।

(9) ਮਲ (मल) ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨਾ ।

(10) ਵਿਮਾਸਨ (विमासन)—ਦੁਖੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬੈਠਨਾ ।

(11) ਨਿਦੱਰਾ (निद्रा)—ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਸੌਣਾ ।

(12) ਵੈਯਾਵਰਤਯ (वैयावृत्य) ਸਮਾਇਕ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣਾ ।

ਸਮਾਇਕ ਅਨਵੰਸਥਿਤ ਤਸਯਕਰਨਤਾ—ਇਸ ਵਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ।]

'अणवट्ठियस करणय' त्ति अनवस्थितस्य अल्पकालीनस्यनियतस्य वा सामायिकस्य करणमनवस्थितकरणम्, अल्पकालकरणानन्तरे-मेवत्यजति यथाकथञ्चिद्धा तत्करोततित भाव: ।

ਭਾਵ ਸਮਾਇਕ ਕਦੇ ਕਰਨਾ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਕਦੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਉਠ ਜਾਣਾ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਸਾਵਧਾਨੀ ਹੈ ਅੰਤਿਮ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਮਾਦ ਹੈ ।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰਮਣਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਅਵਕਾਸ਼ੀਕ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਤਾਂ ਯੋਗ ਹਨ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਆਨਯਨ ਪ੍ਰਯੋਗ [आनयन प्रयोग]—ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਸਤਾਂ ਮੰਗਾਉਣਾ।

(2) ਪ੍ਰੇਸ਼ਯ ਪ੍ਰਯੋਗ (प्रेष्य प्रयोग) ਬਾਹਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਮਗਾਉਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭੇਜਨ ਕਰਾਉਣਾ।

(3) ਸ਼ਬਦਾਨੁਪਾਤ (शब्दानुपाद)—ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ।

(4) ਰੂਪਾਨੁਪਾਤ (रूपानुपात)—ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣਾ।

(5) ਬਹੀ ਪੁੱਦਗਲ ਪਰਕਸ਼ੇਪ (वहि पुदगल प्रक्षेप)---ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸੁਟ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ।54।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰਮਣਾ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਪੌਸ਼ਧ ਉਪਵਾਸ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

(1) ਅਪ੍ਰਤਿਲੇਖਿਤ ਦੁਸਪ੍ਰਤਿਲੇਖਿਤ ਸੰਯਾਸੰਸਤਾਕ (अप्रतिलेखित दुष्प्रति-लेखित शंय्यासंतारक)—ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ਭਾਲੇ ਫੱਟੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ।

2. ਅਪ੍ਰਮਾਜਿਤ ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਮਾਜਿਤ ਸੰਯਸੰਸਤਾਕ (अप्रमाजित दुष्यप्रमाजित शय्यासस्तरक)—ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਫੱਟਾ ਬਿਸਤਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨਾ।

(3) ਅਪ੍ਰਤਿਲੇਖਿਤ ਦੁਸ਼ਪ੍ਰਤਿਲੇਖਿਤ ਉਚਾਰ ਪ੍ਰਸਤਵਨ ਭੂਮੀ (अप्रतिलेखित दुष्प्रति लेखितोच्चार प्रस्त्रमण भूमि)—ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਾਂ ਵੇਖੇ ਥਾਂ ਉਪਰ ਟੱਟੀ ਪਿਸਾਬ।

(5) ਪੌਸਧਉਪਵਾਸ ਸਮਿਅਗ ਅਨੁਪਾਲਣ (पोषधोपवास्य सम्यगतनु पालनम्—ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਸਧ ਵਰਤ ਨਾ ਪਾਲਣਾ।55।

ਪਾਠ ਨੰ 55 ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ।

ਇਸ ਵਰਤ ਦਾ ਨਾਂ 'ਦੇਸ਼ਅਵਕਾਸ਼ੀਕ ਵਰਤ' ਹੈ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰਮਣਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਯਥਾਸੰਵਿਭਾਗ (यथासंविभाग) ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ (1) ਸਚਿਤ ਨਿਕਸ਼ੇਪਣਤਾ (सचित्तनिक्षेपणता) ਦਾਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਸਾਮਗਰੀ ਵਿਚ ਸਚਿਤ (ਜੋ ਜੀਵ ਰਹਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ) ਭੋਜਨ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ (2) ਸਚਿਤਅਪਿਧਾਨ (सचित्तापिधानम्)—ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਸਚਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਢਕ ਦੇਣਾ (3) ਕਾਲਅਤਿਕ੍ਰਮ (कालातिक्रम)—ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਨ ਤੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਬੁਲਾਵਾ ਭੇਜਨਾ (4) ਪਰਵਯਉਪਦੇਸ਼ (परव्यपदेश)—ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਾਈ ਦਸਨਾ। (5) ਮਤਸਰਿਤਾ (मत्सरिता)—ਗੁਸੇ ਜਾਂ ਜਲਨ ਨਾਲ ਦਾਨ ਦੇਣਾ (ਭਾਵ ਉਸਨੇ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਵਾਂ ? ।56[1]

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਸ਼ਚਿਮ ਮਾਰਨਾਂਤਿਕ ਸੰਲੇਖਨਾ ਜੋਸ਼ਨਾ ਅਰਾਧਨਾ (अपश्चिम-मरणान्तिकसंलेखनाजोषणाऽऽराधनाया) ਨਾਮਕ ਵਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਅਤਿਚਾਰ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਹਨ ਪਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

(1) ਇਹਲੋਕ ਸ਼ੰਸਾਪ੍ਰਯੋਗ (इहलोकशंसाप्रयोग)—ਮਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਆਦਿ ਬਨਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਨਾ।

(2) ਪਰਲੋਕਾਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (परलोकाशंसाप्रयोग)—ਮਰਨ ਬਾਅਦ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸਵਰਗੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ।

(3) ਜੀਵਿਤਾਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (जीविताशंसा प्रयोग)—ਮੌਤ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰਨਾ।

'देसावगसियस्स' त्ति दिग्व्रतगृहीतादिक् परिमाणस्यैकदेशो देश-स्तास्मिन्नवकाशो गमनादिचेष्टास्थानं देशावकाशस्तेन निर्वृत्त' देशाव-काशिकं—पुर्वगृहीतदिग्व्रतसंक्षेपरूपं सर्वव्रतसंक्षेपरूपं चेति।

ਭਾਵ—ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਤਕ ਦੀ ਹੱਦ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਵਰਤ ਛੇਵੇਂ ਦਿਗਵਰਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੈ। ਦਿਗਵਰਤ ਵਿਚ ਦਿਸ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਮਰਿਆਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠ ਨੰ 55 ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ।

2. ਪੋਸ਼ਧ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਉਪਵਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤ ਹੈ। ਵਰਤ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛਡ

(4) ਮਰਨਾਸ਼ੰਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (मरणाशंसा प्रयोग)—ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਛੇਤੀ ਮਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰਨਾ।

(5) ਕਾਮਭੋਗਾਸ਼ੰਸਾ ਪ੍ਰਯੋਗ (कामभोगाशंसा प्रयोग)—ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰਨਾ 57।

ਧਰਮ ਸਥਾਨ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਧਰਮ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਠਹਿਰਨਾ ਪੋਸ਼ਧ ਉਪਵਾਸ ਹੈ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 2, 5, 8, 11, 14 ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸ਼ਧ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਰਤੀਕਾਰ ਨੇ ਪੋਸ਼ਧ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਇਓਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ।

पोसहोववासस्स त्ति इह पोषधशब्दोऽष्टम्यादिपर्वसु रूढ: तत्र पोषधे उपवास: पोषधोपवास: स चाहारादिविषयभेदाच्चतुर्विध इति तस्य

ਪਾਠ ਨੰ 56 ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ।

(1) ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਟਵਾਰਾ। ਅਤਿਥੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਥੇ ਤਿਆਗੀ ਮੁਨੀਰਾਜ ਤੋਂ ਹੈ ਸ਼ਰਾਵਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਤਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੋਗ ਭਿਕਸ਼ੂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਟਾਲਮਟੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(2) ਸੰਲੇਖਨਾ ਸ਼ਬਦ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਸ ਦੇਣ ਹੈ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਲੀ ਸਰੀਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਤਮ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਦ ਤਕ ਆਤਮਾ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਤਦ ਤਕ ਠੀਕ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਕਿਸੇ ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਰੋਗ ਕਾਰਨ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖ ਕੇ ਆਤਮ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜਦ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਿਖਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰੇ, ਕਾਇਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਘਬਰਾਏ। ਸੰਲੇਖਨਾ ਵਰਤ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ, ਧਿਆਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵਰਗ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਨਰਕ ਦੀ, ਨਾ ਜਿਉਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਮਰਨ ਦੀ। ਸਾਧਕ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਪੰਜ ਪਰਮੇਸ਼ਟੀ (ਅਰਿਹੰਤ, ਸਿੱਧ, ਅਚਾਰੀਆ, ਉਪਾਧਿਆਇ ਅਤੇ ਸਾਧੂ) ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਧਕ ਆਪਣੇ ਆਪ

(ਇਹ ਅਰਥ ਜੈਨ ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਤੇਰਾਪੰਥੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕਵਾਸੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।)

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਨੰਦ ਗਾਥਾਪਤੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਅਣੂਵਰਤ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਿਖਿਆ ਵਰਤ ਰੂਪੀ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਧਰਮ (ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ) ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਿਆ, "ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਅਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਨਿਰਗਰੰਥ ਸੰਘ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਸੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅਨੂਯੂਥਿਕ (ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ) ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਅਨੂਯੂਥਿਕ ਰਾਹੀਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ ਚੇਤਯ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਅਸਨ, ਪਾਨ, ਖਾਦਯ, ਸਵਾਦਯ (ਸਵਾਦੀ ਵਸਤਾਂ) ਅਹਾਰ ਦੇਣਾ ਅਜਿਹਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਦੇਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਪਰ।

(1) ਰਾਜਾ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, (2) ਸੰਘ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ (3) ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ (4) ਤਾਕਤਵਰ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ (5) ਗੁਰੂਆਂ, ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ (6) ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਲਈ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਿਆਗ ਵਿਚ ਢੀਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ) ਮੈਂ ਨਿਰਗਰੰਥਾਂ (ਜੈਨ ਸਾਧੂਆਂ) ਸ਼੍ਰਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਸੁਕ, ਏਸ਼ਨੀਆ (ਸੁਧ) ਅਸਨ, ਪਾਨ, ਖਾਦਯ, ਸਵਾਦਯ, ਕਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ, ਕੰਬਲ, ਪਾਦਪੋਛਣ (ਪੈਰ ਪੋਛਣ ਦਾ ਕਪੜਾ) ਫਲਕ (ਫੱਟਾ) ਸ਼ੈਯਾ (ਤਖਤ-ਪੋਸ਼) ਸੰਸਤਾਰ (ਘਾਹ ਦਾ ਵਿਛੌਣਾ) ਔਸ਼ਧ, ਭੈਸ਼ਜਯ (ਦਵਾਈ) ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂਗਾ।।58।

(ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਵੇਤਾਂਬਰ ਜੈਨ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ)

ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਲੇਖਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਹਨ ਅਪਸ਼ਚਿਮ ਅਤੇ ਮਾਰਨਾਂਤਿਕੀ। ਅਪਸ਼ਚਿਮਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਆਖਰੀ, ਭਾਵ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਕਰਤਵ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ।

ਮਰਨਾਂਤਿਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮਰਨ ਤਕ ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਜੋਸ਼ਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰੇਮ ਜਾਂ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ। ਅਰਾਧਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਨੰਦ ਗਾਥਾਪਤੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਅਣੂ ਵਰਤ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਿਖਿਆ ਵਰਤ ਰੂਪੀ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰਾਵਕ ਧਰਮ (ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ) ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਲਈ ਕਿ "ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨਯ ਤੀਰਥੀ (ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ) ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਵੀਕਾਰ (ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ) ਕੀਤੇ ਅਰਿਹੰਤ (ਜੈਨ) ਚੈਤਯ (ਮੰਦਰ) ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਂਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਬੁਲਾਏ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਅਸਨ, ਪਾਨ, ਖਾਦਯ, ਸਵਾਦਯ ਅਹਾਰ ਦੇਣਾ ਅਜਿਹਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ਮਝਾਂਗਾ ਪਰ ਰਾਜਾ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, ਸੰਘ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, ਤਾਕਤਵਰ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, ਗੁਰੂਆਂ ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ, ਰੁਜਗਾਰ ਲਈ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਉਲਘੰਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਇਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ) ਮੈਂ ਨਿਰਗਰੰਥਾਂ ਸ਼੍ਰਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੁਕ, ਏਸਨੀਆਂ (ਸ਼ੁਧ ਅਸਨ, ਪਾਨ ਖਾਦਯ, ਸਵਾਦਯ, ਕਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ ਕੰਬਲ ਪਾਦ ਪੋਛਣ (ਪੈਰ ਪੂਛਨ ਦਾ ਕਪੜਾ) ਫਲਕ (ਫੱਟਾ) ਸ਼ੈਯਾ (ਤਖਤਪੋਸ਼) ਸੰਸਤਾਰ (ਘਾਹ ਦਾ ਵਿਛੋਣਾ)ਔਸ਼ਧ (ਦਵਾਈ) ਭੇਸ਼ਜਯ ਦੇ ਕੇ ਉਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜਾਰਾਂਗਾ।59।

ਪਾਠ ਨੰ. 56 ਦੀ ਟਿਪਣੀ।

1. ਚੇਤਯ ਸਬਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ। ਟੀਕਾਕਾਰ ਅਚਾਰੀਆ ਸ਼੍ਰੀ ਅਭੈ ਦੇਵ ਸੂਰੀ ਨੇ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਆਏ ਅਰਿਹੰਤ ਚੇਤਯ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

"ਸਮੀਅੱਕਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਰਹਿਤ ਸਮਿਅੱਕਤਵ ਦੇ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਜੈਨ ਸੰਘ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਚਰਕ ਆਦਿ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਧੂਆਂ, ਹਰੀ ਹਰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਅਰਿਹੰਤ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਵੀਰ ਭਦਰ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਸ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਨਮਸਕਾਰ ਜਾਂ ਸਤੂਤੀ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰ ਮਤਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਨ, ਪੂਜਣ ਨਾਲ ਜੈਨ ਮੱਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਥੀਆਤਵ [ਗਲਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ] ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

अनउत्थिएवें त्ति जैनयूथाद् यद्न्यद् युथं संघान्तर तीर्थान्तरमित्यर्थः

ਆਨੰਦ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ (ਅਵਿਗ੍ਰਹਿ) ਕੀਤੀ, ਸ਼੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬੰਦਨਾ ਕੀਤੀ, ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਠਕੇ ਦੁਤਪਲਾਸ਼ ਚੇਤਯ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਆਪਣੀ ਸਿਵਾਨੰਦ ਨਾਉਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ—

तदस्ति येषा तेऽन्ययूथिका चरकादिकुतीथिका: तान अन्ययूथिक देवतानि वा हरिहरादीनि अन्यपृथिकपरिगृहीतानि वा चेत्यानि अर्हत्प्रतिमालक्षणानि यथा भौतपरिग्रहीतानि वीरभद्रमहाकालादीनि "वन्दितुं वा" अभिवादनं कर्तुं नमस्कर्तुं वा, प्रणामपूर्वकं प्रशस्तध्वनि निभिर्गणोत्कीर्तन कर्तुं तद्भक्तनां मिथ्यात्वस्थिरीकरणादिदोषप्रसङ्गादित्याभिप्राय: ।

2. (1) ਸਾਧੂ । (2) ਗਿਆਨ । (3) ਬਾਗ । (4) ਮੰਦਰ । (5) ਮਹਾਦਰਖਤ । (6) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦਰਖਤ । (7) ਬੁੱਧਾਂ ਦੇ ਭੇਦ । (8) ਯੱਗਸਥਾਨ । (9) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ । (10) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ । (11) ਮੂਰਤੀ । (12) ਚਿਤਾ ਉਤੇ ਬਨਿਆ ਸਤੂਪ । ਇਹ ਵੀ ਚੇਤਯ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ।

ਪਾਠ ਇਥੇ ਅਰਿਹੰਤ ਚੇਤਯ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਰਿਹੰਤ ਚੇਤਯ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬੁਧ ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਅਰਿਹੰਤ ਤੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਚੇਤਯ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

2. ਇਥੇ ਜੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੈਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਇੱਥੇ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬੁੱਧੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਸਮਝਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਮਨਾ ਹੈ । ਰਹਿਮ ਜਾਂ ਦਿਆ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਮਝ ਕੇ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਇਥੇ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਡੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੈੜੀ ਸੰਗਤ ਕਾਰਣ ਫੇਰ ਸੰਸਾਰਿਕ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਲਈ ਉਸਦੀ ਯੋਗ ਥਾਂ ਸੰਘ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।